

УДК 343.9:636

Шуміло Ольга Олексіївна –
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Olga O. Shumilo –

PhD student of the department of criminology and penitentiary law,
Yaroslav Mudryi National Law University
(77, Pushkinskaya str., Kharkiv, 61024, Ukraine)

Латентний вимір жорстокого поводження з тваринами в Україні

У статті розглянуто проблему латентності жорстокого поводження з тваринами в Україні від крадіжки. Наведено результати експертного опитування щодо обсягу та структури латентності жорстокого поводження з тваринами в Україні. Запропоновано перспективні напрями скорочення обсягів латентності досліджуваного феномену.

Ключові слова: латентність, латентизація, жорстоке поводження з тваринами, садизм, жорстокість.

В статье рассмотрена проблема латентности жестокого обращения с животными в Украине от кражи. Приведены результаты экспертного опроса относительно объема и структуры латентности жестокого обращения с животными в Украине. Предложены перспективные направления сокращения объемов латентности изучаемого феномена.

Ключевые слова: латентность, латентизация, жестокое обращение с животными, садизм, жестокость.

O.O. Shumilo Latent Measure of Violent Animal Abuse in Ukraine

The article considers the problem of animal abuse latency. The results of questioning experts from the Association of the animal care organizations of Ukraine have been laid out. The author pays attention to the fact that according to 29.5% of experienced animal care volunteers, the ratio of detected and latent cases of animal abuse is 1:10,000, 26.2% chose option 1:15000 and another 19.7% stopped at a ratio of 1:5000. Therefore, the 'dark figure' of animal cruelty is about 99.9% of all committed crimes.

As for the most latent forms of animal abuse, the respondents have predictably indicated zoos, circuses, dolphinariums, laboratories, farms and municipal institutions as the least revealed places of latent animal cruelty.

The author offers to classify the reasons for the latency of animal abuse based on the classification of Valerii F. Obolentsev. The first impact factor is the absence of a personified injured party, thus committing the crime under Art. 299 of the Criminal Code of Ukraine without witnesses is not difficult to conceal at all. The second cause is the passive and sometimes even aggressive attitude of Ukrainian society towards the problem of straw animals and cruel treatment of animals on farms and for the research purposes. Another root is hidden in the shortcomings of Ukrainian legislation; according to the latter it is highly complicated to delimit the grounds of administrative and criminal liability for animal abuse. The last and, perhaps, the most significant cause for animal abuse latency is the lack of proficiency, corruption and the indiscipline of Ukrainian militia. In the end, the author offers the most prospective ways of animal abuse latency prevention.

Keywords: latency, latentization, animal cruelty, sadism, cruelty.

Постановка проблеми. На думку багатьох кримінологів, офіційна щорічна кримінально-правова звітність не завжди точно відбиває злочинні реалії. Так, з точки зору О. М. Джужі, репрезентативність частки

зареєстрованих злочинів залежить від активності населення (наскільки воно, включаючи жертв злочинів, достовірно повідомляє відповідні органи про вчинений злочин), належної діяльності міліції (наскільки вона повно й точно

реєструє всі факти злочинів, які стали їй відомі), державної політики (що саме, на думку влади, є головним об'єктом боротьби зі злочинністю) тощо [6, с. 39]. Відомо, що в Україні, як і в усьому світі при виявленні, реєстрації та розкритті злочинів найбільш повно враховуються так звані *street crimes* (вуличні або «загальнокримінальні» злочини) [1, р. 113] та залишаються латентними інші види кримінальних правопорушень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі кримінально-правові та кримінологічні аспекти вивчення жорстокого поводження з тваринами були висвітлені у працях І. А. Головки, О. В. Богатової, В. С. Мірошниченка та ін.

Невирішені раніше проблеми. На жаль, комплексні кримінологічні дослідження, зокрема й у площині проблеми латентності жорстокого поводження з тваринами досі не проводилися, чим був зумовлений вибір автора.

Метою статті є аналіз обсягів, причин та перспективних шляхів запобігання латентності жорстокого поводження з тваринами.

Виклад основного матеріалу. Власне латентна злочинність, за влучним визначенням В. В. Голіни, уявляє собою сукупність фактично вчинених, однак невиявлених та не врахованих за різних обставин злочинів, які не знайшли повного відображення в кримінально-правовій статистиці [5, с. 81]. Відомо, що рівень латентності злочинів проти громадського порядку та моральності в Україні є надзвичайно високим, і майже щодня медіа повідомляють про нові випадки хуліганства, групові порушення громадського порядку, жорстокого поводження з тваринами тощо, які залишилися поза увагою правоохоронних органів [8, с. 90]. Зробити висновок про приблизний обсяг латентності жорстокого поводження з тваринами нам вдалося шляхом анкетування із застосуванням методу експертних оцінок 37 представників Асоціації зоозахисних організацій України.

Відповідаючи на питання щодо співвідношення одного зареєстрованого випадку жорстокого поводження з тваринами до кількості незареєстрованих, респонденти підтвердили наші уявлення щодо надзвичайно високої латентності цієї категорії злочинів. Так, на думку 29,5% зоозахисників, таке співвідношення складає 1:10000, 26,2% обрали варіант 1:15000 і

ще 19,7% зупинилися на співвідношенні 1:5000. Український високий рівень латентності жорстокого поводження з тваринами був підтверджений також під час інтерв'ю з головою Київського еколого-культурного центру, Заслуженим природоохоронцем України В. Є. Борейком. Таким чином, аналіз наукових праць, результатів проведеного експертного опитування дозволяють зробити висновок, що в Україні «темна цифра» жорстокого поводження з тваринами складає близько 99,9% від усіх фактично вчинених злочинів.

Стосовно конкретного розподілу найбільш латентних різновидів жорстокого поводження з тваринами, то, на думку експертів, такими були виділені жорстоке поводження з тваринами у зоопарках, пересувних звіринцях, цирках, дельфінаріях, у дослідницьких цілях, органами ЖКГ та суб'єктами сільського господарювання.

Поряд із визначенням приблизного обсягу частки латентних злочинів, для теорії і практики боротьби з цією частиною злочинності важливу роль відіграє її класифікація. Значення класифікації латентних злочинів полягає не тільки в тому, що таким чином ці злочини виділяються із загального масиву і групуються за видами, але і в тому, що завдяки стрункій чіткій класифікації ця частина злочинності стає доступнішою для системного аналізу її причин і умов, а також ефективних напрямів запобігання. У такому зв'язку слід виокремити класифікацію латентної злочинності за механізмом її утворення, запропоновану В. Ф. Оболенцевим, на чотири групи:

1) сукупність фактичних злочинів, про які невідомо ані правоохоронним органам, ані посадовим особам, ані громадянам;

2) злочини, відомі як громадянам, так і посадовим особам, але не повідомлені у відповідні органи;

3) злочинні діяння, відомі потерпілим або стороннім особам, але не повідомлені до системи кримінальної юстиції через неправильну кримінально-правову оцінку;

4) злочини, відомі правоохоронним органам, але незареєстровані з різних причин [9, с. 46].

Розглянемо чинники латентності жорстокого поводження з тваринами у розрізі наведених груп. Першою, і доволі істотною

причиною латентності жорстокого поводження з тваринами, на нашу думку, є природня відсутність у складі злочину, передбаченого ст. 299 КК України, персоніфікованої потерпілої сторони. Таким чином, приховання мучення, скалічення або вбивства безсловесної тварини, як бездомної, так і такої, що знаходиться у приватній власності, надзвичайно просте та не потребує від винного окремих зусиль. У випадку нацькування тварин одна на одну (зокрема, з метою організації собачих боїв, цькування більшою твариною меншої), полювання з використанням негуманних знарядь і засобів, жорстокого дресування у розважальних закладах без присутності свідків тощо викрити сліди реалізації злочинного умислу або відрізнити останній від необхідної самооборони практично неможливо.

Наступною вагомою причиною латентності жорстокого поводження з тваринами є культура та традиції поводження з тваринами в українському суспільстві. З нашої точки зору, українське суспільство здебільшого сповідує «подвійні стандарти» моральності. Так, згідно з результатами нещодавнього соціологічного дослідження, незважаючи на розуміння понад вісімдесятьма відсотками опитаних негативного впливу жорстокого поводження з тваринами на моральність, більшість респондентів, утім, не вважають за необхідне заборонити теле- чи відеопродукцію, яка транслює заохочення зооагресії [3, с. 124]. Засуджуючи вбивство тварин з метою задоволення садистського потягу, 63,5% українців водночас позитивно або байдуже ставляться до полювання [11]. На особливу увагу заслуговує ставлення українців до безпритульних тварин. Хоча певна кількість небайдужих здійснюють

Утім, на нашу думку, навіть екологічно свідомі та небайдужі громадяни украї нечасто звертаються до правоохоронних органів для повідомлення про викриття фактів знущання з тварини у побуті, в цирку, зоопарку, дельфінарії, під час лабораторних експериментів або в сільському господарстві. Так, за результатами проведеного нами дослідження, лише у 24,3% випадків про злочин було повідомлено третьою особою, а не власником тварини. І такий стан речей обумовлений, у тому числі, обґрунтованою недовірою громадян до представників

правоохоронних органів та поширеною практикою ігнорування заяв зоозахисників.

Третім чинником латентизації жорстокого поводження з тваринами сьогодні є вагома проблема правозастосовного характеру, а саме – відсутність чітких критеріїв розмежування складу злочину, передбаченого ст. 299 КК України та адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 89 КУпАП, оскільки назви цих статей ідентичні, і, виходячи з диспозиції, лише обов'язковий характер настання негативних наслідків (мучення, каліцтва чи загибель тварини) відрізняє адміністративне правопорушення від ідентичного злочину. Як зазначає В. В. Антипов, унаслідок такого співпадіння ознак складу злочину і складу адміністративного правопорушення неминуче виникають неприпустимі ситуації у правозастосовній діяльності, коли однакові діяння по-різному кваліфікуються судовими та правоохоронними органами [2, с. 304]. Зокрема, міськрайонний суд Волинської області кваліфікував позбавлення життя тварини шляхом нанесення їй кількох ударів сокирою за ст. 89 КУпАП, а Красноградським районним судом Харківської області аналогічне діяння було кваліфіковано за ч. 1 ст. 299 КК [4, 10].

Нарешті, останнім фактором латентності відповідно до наведеної вище класифікації є одне із найбільш наболілих явищ українського суспільства – низький рівень реєстраційної дисципліни, некомпетентність і корумпованість представників правоохоронних органів. Так, 31 жовтня 2015 року, редакція інтернет-видання «Житомир.Today», готуючи черговий фоторепортаж природи, знайшла у лісі на виїзді з м. Житомир скалічене тіло мертвої тварини (ймовірно борсука), з якої невідомі зняли шкуру. Журналісти одразу повідомили про жахливу знахідку на оперативну лінію «102», однак їм відмовили у виїзді співробітників правоохоронних органів, спочатку аргументуючи невідкладними виїздами на місце ДТП та грабежу, а потім оператор відверто послався на «завал» і наближення вихідного [7]. Причинами подібної поведінки правоохоронців можуть виступати корумпованість (надання неправомірної вигоди або зловживання службовим становищем з боку злочинця), бажання створити позитивну «статистичну

картину», продемонструвати удавано високий рівень ефективності запобіжної діяльності після призначення нового очільника структурного підрозділу та ін.

На нашу думку, установленню дійсних меж латентності не лише розгляданого негативного соціального явища, але й інших видів злочинності може сприяти таке: якісне удосконалення порядку ведення кримінально-правової статистики, яка лише приблизно відображає стан злочинності в Україні [12]; підвищення професіоналізації співробітників правоохоронних органів, зміцнення їх матеріальної бази; проведення широкої правової пропаганди серед населення з метою збільшення правосвідомості та гуманізації культури поводження з тваринами; ліквідація необ'єктивності, неповноти статистичних показників про фактичну злочинність, формального ставлення співробітників статистичного обліку до дорученої роботи,

виключення випадків зловживання з їхнього боку; систематичне проведення аналітичної роботи щодо визначення кількісно-якісних характеристик злочинності та виявлення повної кримінологічної характеристики особи злочинців.

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що жорстоке поводження з тваринами в Україні має загрозливий для суспільної моралі рівень поширеності, проте зберігає латентний характер. Однією із заporук ефективної протидії цьому негативному явищу суспільного буття є скорочення обсягів латентності злочинів, передбачених ст. 299 КК України шляхом об'єднання зусиль правоохоронних структур, контролюючих органів та української громадськості.

Список використаних джерел:

1. Coleman J. *The Criminal Elite: The Sociology of White Collar Crime* / J. Coleman. – NY : St. Martin's Press, 1985. – 260 p.
2. Антипов В. В. Деякі питання співвідношення злочинів та адміністративних правопорушень / В. В. Антипов // Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9-10 жовт. 2014 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2014. – 536 с. – С. 303-305.
3. Бондаренко Н. С. Ставлення населення до проблеми запобігання жорсткому поводженню з тваринами (за результатами кримінологічного дослідження) / Н. С. Бондаренко // Право і суспільство. – 2015. – № 3 част. 3. – С. 123-126.
4. Вирок Красноградського районного суду Харківської області від 11 грудня 2013 року у справі № 626/3224/13-к [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36003741>.
5. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом: соціально-правове та кримінологічне дослідження / В. В. Голіна. – Х. : Регіон-Інформ, 2004. – 212 с.
6. Джужа О. М. Основні показники злочинності: міжнародний і вітчизняний досвід / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Кулик // Вісник Верховного Суду України. – 2012. – № 1. – С. 37-42.
7. Журналісти знайшли у лісі рештки вбитих тварин. Міліція на виклик не приїхала [Електронний ресурс] // Житомир. Today. – Режим доступу : http://zhitomir.today/news/accident/zhurnalisti_znayshli_u_lisi_reshtki_vbitih_tvarin_militsiya_na_viklik_ne_priyihala_foto_video-id10551.html.
8. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Кузнецов ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2013. – 677 с.
9. Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження / В. Ф. Оболенцев. – видання 2-ге, перероблене та доповнене. – Х. : видавець ФОП Віленський Л. М., 2012. – 119 с.

10. Постанова Луцького міськрайонного суду Волинської області від 10 жовтня 2013 року у справі № 161/17489/13-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34115157>.
11. Ставлення населення до питань екології : результати дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічної служби Центру Разумкова з 22 по 27 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uceps.org/upload/1443001913_file.pdf.
12. Чужа О. Роль статистики у боротьбі з рецидивною злочинністю / О. Чужа // Право України. – 2005. – № 9. – С. 70–72.

References

1. Coleman J. The Criminal Elite: The Sociology of White Collar Crime / J. Coleman. – NY : St. Martin's Press, 1985. – 260 p.
2. V. V. Antipov Some Issues of Correlation between Crimes and Administrative Offences / V. V. Antipov // Criminal Law Science within Interdisciplinary Connections : materials of intern. scient. conf., October, 9-10, 2014 / ed. board : V. Ya. Tatsii (editor in chief), V. I. Borysov (deputy editor) and others. – Kh. : Pravo, 2014. – 536 p. – Pp. 303-305.
3. N. S. Bondarenko Attitude of Population to the Issues of Animal Abuse Prevention (according to the Results of Criminological Study) / N. S. Bondarenko // Pravo i suspilstvo (Law and Society). – 2015. – No. 3 P. 3. – Pp. 123-126.
4. Decision of Krasnohrad District Court of Kharkiv Region dated December 11, 2013 in case No. 626/3224/13-k [Online resource]. – Access : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36003741>.
5. V. V. Holina Criminological and Criminal Issues of Fighting against Banditism: Social and Criminological Study / V. V. Holina. – Kh. : Rehion-Inform, 2004. – 212 p.
6. O. M. Dzhuzha Basic Factors of Criminality: International and National Experience / O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevych, O. H. Kulyk // Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy (the Bulletin of the Supreme Court of Ukraine). – 2012. – No. 1. – Pp. 37-42.
7. Journalists Won the Rests of Killed Animals in the Forest. Police did not Interfere [Online resource] // Zhytomyr. Today. – Access : http://zhitomir.today/news/accident/zhurnalisti_znayshli_u_lisi_reshtki_vbitih_tvarin_militsiya_na_viklik_ne_p_riyihala_foto_video-id10551.html.
8. V. V. Kuznetsov Criminal Protection of Public Order and Morality : thesis ... of doctor of juridical sciences : 12.00.08 / V. V. Kuznetsov ; National Academy of Internal Affairs. – Kyiv, 2013. – 677 p.
9. V. F. Obolentsev Latent Crime: Issues of Theory and Practice of Prevention / V. F. Obolentsev. – 2nd ed. revised and enlarged. – Kh. : Publishing house of FOP Vilenskyi L. M., 2012. – 119 p.
10. Decision of Lutsk district court of Volyn region dated October 10, 2013 in case No. 161/17489/13-p [Online resource]. – Access : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34115157>.
11. Attitude of Population to the Issues of Ecology: Research Results of Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation and Sociological Center of Razumkov Center from July 22 to 27, 2015 [Online resource]. – Access : http://www.uceps.org/upload/1443001913_file.pdf
12. O. Chuzha The Role of Statistics in the Fight against Recidivism / O. Chuzha // Pravo Ukrainy (Law of Ukraine). – 2005. – No. 9. – Pp. 70-72.